

אלא, אמר רבי אבהו: לדידי מפרשא לי מיניה דרבי יוסי ברבי חנינא:

צה-א כוחלת חייבת משום צובעת.

גודלת ופוקסת חייבת משום בונה, וכדמפרש ואזיל.

והוינן בה: וכי דרך בנין בכך?

ומשנינן: אין! כדרש רבי שמעון בן מנסיא:

כתיב "ויבן ה' אלהים את הצלע" — מלמד הכתוב באומר "ויבן", שקילעא הקב"ה לחוה את שערה, והביאה אצל אדם הראשון.

שכן, בכרכי הים קורין לקלעיתא, קליעת שיער, בניתא.

הרי, שקליעת שיער נחשבת לבנין אצל אדם [וכן פוקסת שהוא תיקון השיער. ולפירוש אחר שמאדימה עור פניה נמי שייך בנין שהוא תיקון האשה. תוס' ד"ה פוקסת, מ"ק ט ב].

תניא: רבי שמעון בן אלעזר אומר: הגודלת וכוחלת ופוקסת בשבת לעצמה פטורה, שאין זה דרך בנין לפי שאינה יכולה לבנות יפה לעצמה. אבל לחברתה, חייבת. שדרך בנין בכך, שרואה ועושה.⁽¹⁾

וכן היה רבי שמעון בן אלעזר אומר משום רבי אליעזר: אשה לא תעביר סרק צבע אדום על פניה בשבת מפני שצובעת.

תנו רבנן: החולב, והמחבין, המעמיד חלב בקיבה כדי להחמיצו וע"י כן נפרש הקום [החלב הקרוש] מהחלב, או שנתן את הקום בכלי מנוקב, ונוטפין ממנו המים הפורשים מהחלב, והחלב הקרוש נשאר, והמגבן עשה מהקום גבינה, והיה באחד מאלו כגרוגרת.

וכן המכבד, מטאטא את הבית, והמרבץ, מזלף מים על הרצפה כדי שלא יעלה אבק, והרודה חלות דבש, מוציא את הדבש מתוך טבלאות השעוה שבתוכן נתון הדבש.

בכל מלאכות אלו, שמהות מלאכתן וחיוכם יתבאר להלן:

אם שוגג בעשייתן בשבת — חייב חטאת.

ואם הזיז בעשייתן ביו"ט — לוקה ארבעים.⁽²⁾

שכל אלו מלאכות דאורייתא הם: מכבד ומרבץ יש בהם משום בונה [עיי' בעיונים 4], והשאר מתבארים להלן.

דברי רבי אליעזר.

וחכמים אומרים: אחד זה ואחד זה בין

דפטרי זה רק לעצמה ולא לחברתה. אולם בביה"ל ס"ס ש"ז ד"ה משום, דעתו דרשב"א אליבא דרבי אליעזר אמר לה, אבל רבנן פטרי אפילו לחברתה.

2. לא קאי אחולב ומחבץ ומגבן שאין בהם איסור מדאורייתא ביו"ט, שהרי צורך אוכל נפש

10. עצם הקליעה מצינו שנחשבת לאריגה, אלא כונת הגמרא שבשער המחובר לאדם לא שייך בו אריגה. ועוד שאין סופה של הקליעה להתקיים, שעומדת לסתירה, הלכך לא חשיבה מלאכה. תוד"ה וכי.

1. האליה רבה כתב דרשב"א סובר כרבנן, דהא

שבת ובין יו"ט, איסורן אינו אלא משום שבות [ממכבד ואילך]. אבל בדלעיל מודו רבנן לרבי אליעזר, רש"י פסחים סה א].

רב נחמן בר גוריא איקלע לנהרדעא.

בעו מיניה: חולב — משום מאי מיחייב?

אמר להו: משום חולב!

שוב שאלו אותו: מחבין — משום מאי מיחייב?

אמר להו: משום מחבין!

שוב שאלו: מגבן — משום מאי מיחייב?

אמר להו: משום מגבן!

אמרו ליה: רבך — קטיל קני באגמא, חותך קנים באגם הוא! כלומר, אינו חכם בתורה.

אתא רב נחמן בר גוריא שאיל בי מדרשא.

אמרו ליה: חולב — חייב משום מפרק! שהוא תולדה דדש, שמפרק את התבואה מהשבליים, אף זה מפרק את החלב מהמקום שהוא מכוסה בו.⁽³⁾

מחבין — חייב משום בורר! שבורר את הפסולת מתוך האוכל.

מגבן — חייב משום בונה! שמדבק את פרודות החלב זו לזו, דומיא דמלאכת בונה שמצרף את חלקי הבית זה לזה.

שנינו בברייתא: המכבד והמרבין והרודה חלות דבש, אם שגג בשבת חייב חטאת. ואם הזיד ביו"ט לוקה ארבעים. דברי רבי אליעזר.

אמר רבי אלעזר: מאי טעמא דרבי אליעזר דמחייב על רדיית דבש?

ומשנינן: דכתיב "ויטבול אותה ביערת הדבש". וכי מה ענין יער אצל דבש?

אלא לומר לך: מה יער התולש ממנו בשבת חייב חטאת, אף חלות דבש,

הם. אלא ממכבד ואילך. תוס' הרא"ש.

והקשו תוד"ה והרודה, למה יאסר מהתורה לרדות דבש ביו"ט, הא צורך אוכל נפש הוא? ותירצו, דמיירי ברודה לצורך חול ובאופן שאי אפשר לומר "הואיל ומיקלעי אורחים", כגון שרדה סמוך לחשיכה שכבר אינו ראוי לתת לאורחים היום. ועוד תירצו, דמיירי בדבש שאינו ראוי לאכילה שהוא מקולקל או אסור בהנאה.

ויש מהראשונים הסוברים דתלישה אסורה ביו"ט מהתורה ואפילו לצורך אוכל נפש, ולכן אסורה רדייה, שהיא נמי משום תולש.

ביו"ט. ולפי"ז אם נפל ביתו ביו"ט יהא מותר מהתורה לבנותו היום, דמתוך שהותר בנין לצורך אוכל נפש הותר נמי שלא לצורך אוכל נפש, ובלבד שיהא צורך היום, אלא שאסור מדרבנן דהוי עובדא דחול.

3. רש"י. ולעיל עג ב בתוד"ה מפרק, הקשו עליו, דהא רבנן סברי דאין דישה אלא בגידולי קרקע ובהמה לא חשיב גידולי קרקע. ולכן כתבו בשם ר"ת דמפרק חייב משום ממחק, דכשחולב ממחק את הדר, ומחליקו.

ובתוס' הרא"ש כתבו בשם ריב"א דמפרק חייב משום גוזז, דכל דבר שהוא מכביד על

לה, מר קשישא בריה דרבא אשכחיה לרב אשי דקא מצטער מהבלא.

אמר ליה: וכי לא סבר לה מר להא דתניא:

הרוצה לרביץ את ביתו בשבת — מביא עריבה קערה מלאה מים, ורוחץ פניו בזוית זו, ידיו בזוית זו, רגליו בזוית זו, ונמצא הבית מתרביץ מאליו, שבאופן כזה לא גזרו חכמים.

אמר ליה: לאו אדעתאי! לא זכרתי ברייתא זו [פירוש אחר, איני סבור כברייתא זו].

תנא: אשה חכמה [אשת ת"ח או בת ת"ח ששמעה מאביה. רש"י] מרבצת ביתה בשבת, על ידי שרוחצת כלים בכל זוית בבית.

ומסקינן: והאידינא, דסבירא לן כרבי שמעון דדבר שאינו מתכוין מותר — שרי לרביץ אפילו לכתחילה! (4) שהמרבץ אינו מתכוין למלאות הגומות אלא שלא יעלה אבק. הילכך אפילו נתמלאו הגומות אין בכך כלום. (5)

הרודה ממנו דבש בשבת חייב חטאת. לפי שמקום "גידול הדבש" הוא בחלות השעוה שבכוורת, וחשיב כמחובר לכוורת, והנוטלו מ"מקום גידולו" חייב. [עיין משנה ברורה שכא יג אם הכוונה לרדיית החלות מהכוורת או לרדיית הדבש מהחלות].

ולא נתבאר אם הוא תולדת קוצר, דומיא תולש מהיער [ולכאורה קוצר שייך רק בדבר שיש לו גידול עצמי כל שהוא, ולא בדבש, המתהוה על ידי הדבורים], או שהוא תולדת גוזה, או תולדת דש. ויתכן שסובר רבי אליעזר שחידש הכתוב שיש בדבש איסור קצירה על אף שאין הוא גדל בעצמו.

אמימר שרא זילחא במחוזא. התיר לרביץ את הבית בעיר מחוזא, וכל בתי העיר היו מרוצפים באבנים.

אמר: טעמא מאי אמור רבנן דאיסור לרביץ, משום שבות, דילמא אתי לאשווי גומות שמא תוך כדי ריבוץ יתמלאו מאליהם הגומות שבבית בעפר, והוי בנין. ואילו הבא, במחוזא, ליכא גומות בבתיים, לפי שהרצפה שלהם עשויה אבנים.

רבא תוספאה אשכחיה לרבינא, דקא מצטער מהבלא שהתהוה מאבק. ואמרי

מותר מן התורה ולמה מחייב רבי אליעזר חטאת? ותירצו, דבזה גופא פליגי תנאי, דרבי אליעזר סבר דהוי פסיק רישיה ורבנן סברי דלא הוי פסיק רישיה.

ובפסחים סה, בד"ה המכבד, כתבו התוס' דמחלוקתם היא, דרבי אליעזר סבר דסתם מכבד ומרבץ מתכוין להשוות גומות תוך כדי מלאכתו, ורבנן סברי דאינו מתכוין אלא לכבד ולרביץ. ובסנהדרין פה א בד"ה ור"ש, כתבו דרבי

בעלי חיים והוא מסירו ומקיל מעליו הוא תולדה גוזה.

4. ומצינו אם כן שלש דעות בריבוץ: לרבי אליעזר חייב חטאת, לחכמים אסור מדרבנן, ולר"ש מותר לכתחילה. והקשו תוד"ה המכבד, דמ"נ, אי הוי פסיק רישיה שע"י הריבוץ יבא להשוות גומות הא מודה ר"ש בפסיק רישיה דאסור. ואי לא הוי פסיק רישיה הרי לכו"ע

מתניתין:

התולש מעציץ נקוב — חייב. שהרי הוא כמחובר לקרקע, לפי שיונק מן הקרקע דרך הנקב, שמריח דרכו את לחלוחית הקרקע [ואף אם הנקב הוא בדופן העציץ].

והתולש מעציץ שאינו נקוב — פטור, שאינו מחובר לקרקע.

ורבי שמעון פוטר בזה ובזה. ששניהם כתלושים.

גמרא:

רמי ליה אביי לרבא. ואמרי לה, רבי חייא בר רב לרב:

תנן במתניתין: רבי שמעון פוטר בזה ובזה.

אלמא, עציץ נקוב לרבי שמעון, כעציץ שאינו נקוב משוי לה.

ורמינהו: תניא: רבי שמעון אומר: אין בין נקוב לשאינו נקוב אלא להכשיר זרעים בלבד. עציץ שאינו נקוב דינו כתלוש והזרעים שבתוכו מקבלים הכשר מים, שאם נפלו עליהם מים הרי הם ראויים לקבל טומאה.

ואילו הזרעים בעציץ נקוב דינם כמחובר ואינם מקבלים הכשר.

הרי, שאפילו לרבי שמעון יש הבדל בין נקוב לשאינו נקוב! (1)

אמר ליה: לכל מילי אכן רבי שמעון כתלוש משוי ליה לעציץ נקוב, כגון לענין קצירה, שאינו חייב עליו בשבת, ולענין שנוקנה במשיכה כמטלטלין ולא בכסף כקרקע, ולענין שאין כותבין עליו פרוזבול [שרק אם הלוח יש לו קרקע כותבין פרוזבול למלוח].

במתניתין, לכל מילי נקוב כשאינו נקוב לר"ש מלבד בהכשר זרעים. ואי כונת הגמרא להקשות מאי שנא שבת מהכשר זרעים, אם כן בלאו מתניתין היה יכול להקשות אבריתא גופא.

ותירצו, דבריתא לא קשיא ליה. דהכי קאמר, אין בין נקוב לשאינו נקוב, דחכמים השוו אותם לכל מילי, דתמיד אזלינן לחומרא, דבמקום דהוי תלוש חומרא חשבינן תרווייהו כתלוש, ובמקום שמחובר הוא חומרא חשבינן תרווייהו כמחובר, אלא להכשר זרעים בלבד, דאוקמיה אדינא, שנקוב הוא כמחובר ואינו נקוב כתלוש. וע"ז הקשתה הגמרא ממתניתין דפטר ר"ש בשניהם, אלמא דאף לקולא חשיב ר"ש הנקוב כתלוש, וא"כ כ"ש לחומרא, לענין הכשר זרעים, היה לו לחשב הנקוב כתלוש לענין שיקבל הכשר טומאה. ועיי"ש ובראשונים עוד תירוצים.

אליעזר סבר שעצם הכיבוד והריבוץ הוי תיקון הבית ונחשב כעין בונה, שהרי בדבר מועט נחשב בונה, כדאשכחן גבי גודלת ופוקסת.

5. ומטעם זה התיר הבה"ג אפילו כיבוד. והתוד"ה והאידנא, הוכיחו דכיבוד אסור אף לר"ש משום שמזיו עפר ממקומו. [ובשעה"צ סי' של"ז אות ג' הביא שתי דיעות לבאר כונתם, א. משום טלטול העפר שהוא מוקצה ב. שע"י הכיבוד הוא עושה גומא בעפר. ומ"מ אינו אסור מדאורייתא שהרי הוא כחופר גומא ואי"צ אלא לעפרה. ובסוף מסיק דתרווייהו איתנהו. ועיי"ש במ"ב סק"ו עוד שיטות בטעם איסור כיבוד].

1 הקשו התוס' בד"ה ורמינהו [בע"א], מאי קשיא, והא כבריתא גופא נמי קתני כמו